

מִתְחַבְּרִים

יהדות מתוך הזדהות

פרשת בהר | גיליון מס 47 | אייר תשפ"ד

מפקודיך אתבונן (תהילים קיט, ד)

לרגל מלאת שנה להוצאת העלון, כשעברנו מחזור שלם של התורה שבכתב והראינו כיצד 'כל התורה היא עניין אחד', נסיים את המדור בשם זה.

ובזאת נתחיל מדור חדש בשם "מצוות ה' בפרשת השבוע", בו נפרוש את המצוות שבפרשה בסדר שסידרם בספר החינוך (על פי ספר המצוות להרמב"ם) ונציין מצוות נוספות משאר מוני המצוות, על פי הספר "נשיח בחוקיך" מאת הרב ישראל ויינגולד בתוספת מצוות הניתן ללמוד מרוח ועוד נראה שנכלל בזה גם הנהגות ישרות שיש ללמוד מ'רוח' התורה, שבכל מצוה ומצוה, או מכללות עניין המצוות. וכן הוראות למעשה שניתן ללמוד מסיפורי התורה, וכמו שכתב החזון איש באיגרותיו - כל מצוות התורה וחוקיה ניתנו ללמד מהן מלבד פרטי מצותן, את חפץ ה' מאתנו בהנהגתנו, במעשה ובמחשבה ובסידור המושכלות בכל המושג אצלנו על פני האדמה ומוזה למדו חז"ל את תורת המידות, אם כי לא נתייחד להם דיבור מיוחד, אבל הן מעיקר כללות התורה הקדושה (ח"ג קסה).

מפקודיך אתבונן: מצוות בפרשת השבוע, הוספות משאר מוני המצוות, הוספות מצוות והוראות הנלמדות מרוח המצוות ורוח התורה

פרשת בהר			
א.	שכו: מצוות ל"ת	שלא לעבוד אדמה בשביעית	שדך לא תזרע
ב.	שכו: מצוות ל"ת	שלא לעבוד עבודת אילן בשביעית	וכרמך לא תזמור
ג.	שכו: מצוות ל"ת	שלא לקצור ספיחים בשביעית	את ספיח קצירך לא תקצור
ד.	שכו: מצוות ל"ת	שלא לבצור ענבים בשביעית	את ענבי נזירך לא תבצור
ה.	של: מ"ע	לספור שנות יובל ז' שמיטות	וספרת לך שבע שבתות שנים
ו.	שלא: מ"ע	לתקוע בשופר ביום כיפור בשנת היובל	והעברת שופר תרועה בחודש השביעי
ז.	שלב: מ"ע	לקדש שנת החמישים בשביטה	וקדשתם את שנת החמישים שנה
ח.	ריפ"פ לבה"ג	לקדש שנת היובל בדברים והכרזה	וקדשתם את שנת החמישים שנה
ט.	רב סעדיה גאון	לשלח את העבדים ביובל	וקראתם דרור בארץ לכל יושביה
י.	שלג: מצוות ל"ת	שלא לעבוד אדמה ביובל	לא תזרעו
יא.	שלד: מצוות ל"ת	שלא לקצור ספיחים ביובל	לא תקצרו את ספיחיה
יב.	שלה: מצוות ל"ת	שלא לבצור ענבים ביובל	לא תבצרו את נזיריה
יג.	רמב"ן זוהר הרקיע	לאכול פירות שביעית ולא לסחור בהם	והיתה שבת הארץ לכם לאכלה

יד.	בה"ג	לבער פירות שביעית הנותרים לאחר שכלו לחיה	ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול.
טו.	שלו: מ"ע	לדון דין מקח וממכר	וכי תמכרו ממכר לעמיתך
טז.	שלו: מצוות ל"ת	שלא להונות במקח וממכר	אל תונו איש את אחיו
יז.		לקבוע מחיר הקרקע לפי קירבת השנים ליובל	כה, טז לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעיט מקנתו כי מספר תבואות הוא מוכר לך:
יח.	שלח: מצוות ל"ת	שלא להונות חברו בדברים	
יט.	שלט: מצוות ל"ת	שלא תמכר הארץ לצמיתות	
כ.	שמ: מ"ע	להשיב קרקעות לבעלים ביובל	ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ
כא.		לדעת שהארץ של ה'	כי לי הארץ
כב.		שיהיה האדם מסור ודואג לקרוביו וחס על חייהם רווחתם וכבודם וממהר לעזרתם בעת מצוקתם	ובא גואלו הקרוב אליו וגאל את ממכר אחיו וכן כתיב "ומבשרך אל תתעלם"
כג.	רב סעדיה גאון	שיגאל הקרוב את ממכר אחיו	ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו
כד.	רב סעדיה גאון	שיאפשר הקונה את גאולת השדה מקנה	ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו
כה.	שמא: מ"ע	לגאול בתי ערי חומה עד שנה	
כו.	שמב: מצוות ל"ת	שלא לשנות לעשות עיר מגרש ולא מגרש עיר ולא שדה מגרש ולא מגרש שדה	
כז.		להלוות לנצרך מישראל ולהחזיקו שלא יתמוטט	וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך:
כח.	רי"פ לבה"ג מ"ע	להחיות ישראל ולהלוותו ללא ריבית	
כט.	רמב"ן, זוהר הרקיע	להחיות גר תושב	גר ותושב וחי עמך
ל.	רמב"ן, זוהר הרקיע	להשיב הריבית ללווה אם נטל ממנו	
לא.	שמג: מצוות ל"ת	שלא להלוות בריבית לישראל	
לב.	בה"ג	איסור ליקח נשך ואכל	ובמרבית לא תתן אכלך
לג.		לדעת שה' הוציאנו ממצרים לתת לנו את הארץ שבה הוא יהיה לנו לאלוקים	הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים:
לד.	שמה: מצוות ל"ת	שלא לעבוד בעבר עברי בבזיון	וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד בו עבדת עבד:
לה.		לחוס ולסייע גם על מי שעשה שגיאה או חטא והסתבך	ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר. אחרי נמכר גאלה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו.
לו.	שמו: מצות ל"ת	שלא לעבוד בעבד עברי בפרך	(מג) לא תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך:
לז.	שמו: מ"ע	לעבוד בעבד כנעני לעולם	
לח.	שמח: מצוות ל"ת	שלא להניח לגר תושב לעבוד בעבד עברי בפרך	
לט.	סמ"ג, יראים	לא להקים פסל	לא תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם
מ.		לא להקים מצבה לע"ז	לא תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם
מא.	שנ: מצוות ל"ת	שלא להשתחות על אבן משכית	ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה
מב.	יראים	מורא שבת	את שבתותי תיראו ומקדשי תיראו

טבעי להיות יהודי

פרק לג: התכלית - בבריאה, בתורה והמצוות (ג)

הבאנו את השיטות בהסבר טעם הבריאה, למען חסדו, למען כבודו, והמיוזג בין שניהם שהבאנו מהגר"א (בפירוש הסידור לר"א בן הגר"א) 'טוב יצר כבוד לשמו' כי אמנם צורת הבריאה שמופיעה לפנינו עשויה באופן שהיא נבראת בכדי שהנבראים יתנו כבוד להקב"ה, אך יש טעם למעלה מזה שהוא הסיבה שנברא בצורה זו, והוא הרצון להיטיב, נמצא שיסוד סיבת הבריאה הוא רצון הבורא להיטיב, אך הבריאה ניתנה לנו באופן שיש בה כביכול צורך גבוה לתת כבוד לשמו.

וכעין זה כתב בעל ה'לשם', וכבר משמע כן ברמ"ק ובספר 'יסוד האמונה' לרבי ברוך מקוסוב וב'שפת אמת' על התורה לפי מיוזג זה יישבו המחברים שבאמת הכל זה 'להיטיב' רק צורת הדברים היא 'לכבודו'.

אולם יש קושי היסודי בטעם של 'להיטיב', שאין בזה מועיל לבאר את שורש התכלית. כי כשאנו באים לשאול על שרשי הקיום והמציאות מה שייך להסביר שהטעם הוא משום שהוא טוב ורצונו להיטיב. ומי יימר שמידת הטוב והרצון להיטיב הם מהותיים מבחינה לוגית. וכשם ששאלו מה הוא צריך שיכירו בגדולתו, כך יש לשאול מה הוא צריך להיטיב, ומה חסר לו לפני שהיטיב.

דברי האריז"ל:

ובאמת אף שמקובל שדעת האריז"ל היא שורש שיטת 'לכבודו', המעיין בדבריו יראה נוסח שונה. וכך כתב בספר 'עץ חיים' (שער א ענף א) 'ואם לא היה מוציא פעולותיו וכוחותיו לידי פועל ומעשה לא היה כביכול נקרא שלם לא בפעולותיו ולא בשמותיו וכינויו - - ואם לא היה לו נבראים לא יוכל ליקרא בשם אדון ועד"ו בשאר שמות כולם וכן בענין הכנויים כגון רחום וחנן ארץ אפים לא יקרא על שמם זולת בהיות נבראים בעולם שיקראו לו ארץ אפים וכיוצא בזה בשאר הכינויים כולם'.

ובספר 'אוצרות חיים': (שער אדם קדמון) וכאשר עלה ברצונו (הפשוט) להאציל הנאצלים לסיבה נודעת, והיא להיקרא רחום וחנן ארץ אפים וכיוצא, כי אם אין בעולם מי שיקבל רחמים ממנו איך יקרא הוא רחום, וכן על דרך זה בשאר הכינויים. ואז צמצם עצמו באמצע האור שלו בנקודת המרכז האמצעית שבו.

ומקורו בזה"ק חלק ב' דף מב ע"ב (רעיא מהימנא) בטר דעבד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה, נחית תמן ואתקרי בההוא דיוקנא יקו"ק, בגין דישתמודעון ליה במדות דיליה בכל מדה ומדה. וכו' דאי לא יתפשט נהוריה על כל בריין איך ישתמודעון ליה, ואיך יתקיים (ישעיה ו ג) מלא כל הארץ כבודו.

וראיתי רבים שהתקשו בדברי האריז"ל ודחקו דבריו באופנים שונים. כגון על דרך 'טוב יצר כבוד לשמו' וכו'. והקושי שלהם שלכאורה כוונתו כפי המהלך של 'לכבודו', ונמצא שהוא נזקק לבריותיו, וכאמור, מה תתן לו מכך שמכירים בגדולתו. אולם לכאורה יש לבאר הכוונה שאין הצורך כדי שיכבדוהו, אלא עצם ההוצאה לפועל של מציאותו למידות פרטיות היא המטרה. וזה כבר מסתבר יותר מ'להיטיב', כי כאמור להיטיב זה מעלה בעולמנו, ולא ערך מוחלט מצד עצמו. אבל שיוציא לפועל שלימותו, זה רעיון העומד מצד עצמו, שכל דבר שהוה חפץ להיות ביתר מימוש.

ואמנם לפי האמת לאמתה אין לנו שום הבנה ופשר במחשבת א-ל דעות, כי לא מחשבתי מחשבותיכם, ואילו ידעתי הייתי, וממילא חסר טעם לבקש טעם ליצירה. אבל ככל שמחפשים טעם ביצירה, אזי זה הטעם הכי קרוב לעצם ההווה.

מהלך זה מאחד את 'להיטיב' ו'לכבודו', שביקש לגלות את מידת הטבתו ושיהיו בעלי הכרה שמכירים בגדולתו, ובכך תתממש הווייתו ביתר שאת.

בנוסף יש את הדיבורים של רמח"ל בזקנותו, על גילוי הייחוד (דעת תבונות - פרק א אותיות מב- מג) שכתב שאין זה סתירה למבואר שהתכלית היא ההטבה. וכן בקל"ח פתחי חכמה - (פתח ג) גם כן ביאר את עניין גילוי הייחוד. זה גם קרוב לעניין של גילוי המידות המבואר כנ"ל באריז"ל, לשלול את האפשרות של פירוד, שזאת אומרת להביא לידי פועל את מציאות ההווה, שאינו סותר לאור העצמות.

[יש ביטוי נוסף חסידי קבלי "דירה בתחתונים" שמקור הביטוי הוא במדרש (במדבר רבה פרשה יב פסקה ו יג, ב תנחומא בחוקתי פרק ג נשא פרק טז) 'נתאווה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש לו בעליונים'. ומובא בספר ה'תניא' 'לקוטי אמרים' פרק לו - לז. גם מהלך זה הוא אופן שממזג 'הטבה' ו'כבודו', ישנו כביכול רצון ליצור בעלי הכרה שייטב להם ויכירו בגדולתו, ויהיו מאוחדים עמו ובהזדווגות זו מציאותו יתברך תתרחב גם עליהם. ובכל זה נרחיב בעז"ה במאמרים לעתיד בענייני סוד וחסידות. [ועוד נוסח ישנו של הראי"ה קוק שהתכלית היא רצון הבורא להשתלם יותר וזה צריך ביאור רחב].]

המשך העניין בפרק הבא

ל"ג בעומר

בטעם השמחה בל"ג בעומר איתא במקובלים משום הילולא דרשב"י, שנתגלו אז סודות התורה והורשו לכותבם. אך בפוסקים מובא, משום שפסקו תלמידי רבי עקיבא מלמות. ובגר"א ציין שהוא יום שמחה וכדא דט"ו באב דפסקו מתי מדבר למות (סוף תענית). אך באמת צריך להבין דהא מתו כולם, ומה השמחה בכך שפסקו מלמות. ובשלמא במתי מדבר, איתא בגמרא שנמחל לאותם שבשנה האחרונה, וגם שמעתה יכלו להכנס השאר לארץ.

ובפר"ח תירץ שהשמחה על ה' תלמידים שניצולו, והם רבותינו שבדרום הנזכרים (שם ביבמות סב:). רבי יהודה רבי יוסי ר' מאיר ר' שמעון ר' אלעזר. שהחזירו את התורה לישראל. ובשד"ח כתב שביום זה למד אתם והסמיכם.

ומצאתי לזה סיוע בדברי האריז"ל שכתב שסוד ל"ג בעומר הוא במיתוק השם אלקים (על ידי חילוף אותיות לה"י בקודמות להם כד"ט' שהם גימטריא ל"ג). וכתב שם שה' אותיות השם הזה הם כנגד ה' תלמידי רבי עקיבא.

ולפי זה מתקשרים יחדיו שני טעמי ל"ג בעומר, שגם לפי הטעם שפסקו מלמות ביום הזה, ניצול רשב"י וחבריו מן הגזירה. ורשב"י הוא התלמיד שקיבל מר"ע ביותר וגם האריך ימים יותר מחבריו, והיה בו עיקר קיום התורה. והנה ענין הילולא דרשב"י מה שעושים שמחה ביום פטירתו, הוא מה שנתגלו סודות התורה ביום פטירתו, והורשה לו לגלות בעולם הסודות. והרי זה הוא גם הענין של הצלת תלמידי רבי עקיבא שנותר שריד לתורת רבי עקיבא, ונעשה קיום לתורה.

וידוע מה שדרש בליקוטי מוהר"ן בנוטריקון מילת יוחאי, שהוא ס"ת 'כי לא תשכח מפי זרעו'. דהיינו שזרע יוחאי עשה לתורה שלא תשתכח מישראל. והיה ביום זה ההצלה בכל ענפי תורה של בעל פה. שרבי עקיבא הוא "עמוד תורה שבעל פה" כמ"ש בשל"ה עפ"י הגמ' "וכלוהו אליבא דר"ע". ונתקיימה תורתו ביום זה על ידי הצלת אלו התלמידים שפסקו מלמות. וכן תורת הסוד היה לה קיום ביום זה להיותה נשמרת לדור אחרון. שיום זה הוא יום מסוגל לנצחיות התורה שבעל פה.

[וגם ענין עשיית הפאות הוא חינוך הילדים למצוות בכלל. ושייך ענין זה דווקא ליום זכאי זה של ל"ג בעומר שהוא יום של חג על קיום התורה שלא נשתכחה מישראל, ודווקא בציון הרשב"י אשר כל ענינו "כי לא תשכח מפי זרעו". שם ראוי לחגוג ולציין את מסירת התורה והמצוות מדור לדור, כי לא תשכח מפי זרענו.

ור' צדוק הכהן מלובלין. כתב שעיקר השמחה של יום זה שייך לרבי עקיבא, רק שרבי עקיבא היה מהרוגי מלכות ונהרג ביוה"כ, על כן עושים עיקר השמחה ביום ההילולא דתלמידו הגדול. דרשב"י תמצית מידותיו של ר"ע.

והאמת ניתנה להיאמר שעיקר השמחה וציון היום כיום מיוחד וחגיגי התבסס אצל עדת החסידים תלמידי הבעש"ט, וכידוע שהגה"ק רבי ברוך ממז'בוז' עשה שמחה רבה וריקודים ביום ל"ג בעומר והיה עושה סיום על ספר הזה"ק מדי שנה ביום הזה, וכן נהגו רבים ממנהיגי צדיקי החסידות. כי כן תנועת החסידות העמידה במוקד עבודת האדם את החיות והעניין האישי, שמרכז החיים יהיה בעניין האלוקות, ונפש היהודי תהיה מלאה תסיסה ועסק מתפקידו שלו בעולם. צדיקי החסידות לימדו והורו כי עניין עיקרי בחייו של יהודי הוא שייכותו והתקשרותו הנפשית לכל עניין תורה ומצוות, והתחברותו החווייתית התוססת והבוערת לרגשי אמונה וידיעת אלוקים. כך שהיום הזה, יום התגלות סודות התורה וידיעת דרכי האלוקים בעולם, שורש החיות החסידית, הוא היום הגדול ביותר לשמוח ולשוש בו עד אין סוף.

ומעתה יש לנו לבאר העניין מנקודת השקפת החסידות, והיינו שמאז חורבן בית המקדש אין מקום קבוע להשראת השכינה, והיא שורה במקום הצדיקים, והרי אמרו גדולים במיתתם יותר מבחייהם. ואי לכך למרות שאנו בתקופת הגלות כאשר נסתר מאתנו כל חזון, אין עוד נביא ואין אתנו יודע עד מה. בכל זאת אין השכינה זזה מישראל, ובכל דור ודור ישנם צדיקים אשר במחיצתם ניתן לזכות לקרבת ה'. קשר הדוק יש בין השראת השכינה המיוחדת לחלק התורה השייך לרבי שמעון בר יוחאי וחבריו. בעת מתן תורה החלה הקדושה להאיר בעולם, כאשר ירד ה' על הר סיני באש, ואחר כך כאשר הוריד משה את הלוחות. דורות רבים התחזק והתפשט האור האלוקי בעולם, עד שהגיעו דורות תושבע"פ שהקדושה כבר נספגת בלב החכמים והם עצמם מתאחדים בקדושת ה'. הם המה התנאים והאמוראים שזכו להכיל בנפשם ולהיות בעצמם מקור להוראת התורה מסברת הלב. וכאשר התורה יורדת לעולם ונמצאת בלב החכמים, אף הקב"ה מבקש לשכון עם התורה. עשו לי קיטון אחד שאדור בתוכו, ומאז חורבן בית המקדש הקיטון הזה נמצא בלבם של חכמי ישראל הצדיקים.

ובמיוחד אותם שנודעו כמוסרי תורת הסוד, אשר במקביל לגילוי התורה הנגלית שבעל-פה, באותו הדור גם ירדו לעולם סודות התורה הנסתרים, ליחידי הסגולה והשרידים אשר ה' קורא. כי כאשר השכינה מצויה בתוככי לבם של חכמי ישראל, ממילא נגלים להם רזין עילאין וסדרי המרכבה העליונה וכל הסודות נפתחים להם. המוני בית ישראל אין להם שיג ושיח בסודות הקבלה, אולם הקדושה מושכת אותם, היכן שישנה השראת השכינה ממילא נפעלות ישועות ונפלאות, התפילות נענות, והשמחה שופעת.